

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип
Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip
Macedonia

Voronezh State University
Russia

Прва меѓународна научна конференција

Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip Macedonia	Voronezh State University Russia

Прва меѓународна научна конференција Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

Ф И Л К О F I L K O

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016
Штип Штип Stip

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Јулиа Дончева, (Бугарија)
Нецати Демир, (Турција)
Зеки Ѓурел, (Турција)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Данијела Костадиновиќ (Србија)
Тамара Валчиќ- Булиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Реа Лујиќ (Хрватска)
Биљана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (БиХ)

Технички секретар
Татјана Уланска
Марија Тодорова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)

Софија Заболотнаја (руски јазик)

Биљана Иванова (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков

Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование
(1; 2016 ; Штип)

Зборник на трудови / Прва меѓународна научна конференција
филологија, култура и образование, 18-19 март 2016, Штип = Сборник
статей / Первая международная научная конференц, 18-19 марта
2016, Штип = Conference proceedings / First International Scientific
Conference, 18-19 March 2016, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце
Делчев”, 2016. - 1119 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-308-9

1. Насп. ств. насл. - I. Международная научная конференц
(1; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција филологија,
култура и образование (1 ; 2016 ; Штип). - II. First International
Scientific Conference (1 ; 2016 ; Схтип) види Меѓународна научна
конференција филологија, култура и образование (1 ; 2016 ; Штип)

а) Културологија - Собори

COBISS.MK-ID 101960202

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Софья Заболотная (Россия)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Юлиа Дончева (Болгария)
Неджати Демир (Турция)
Зеки Гюрел (Турция)
Ахмед Гюншен (Турция)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Даниела Костадинович (Сербия)
Тамара Валчич- Булич (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Реа Луйич (Хорватия)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)

Ученый секретарь

Татьяна Уланска
Мария Тодорова

Главный редактор
Драгана Кузмановска

Языковая редакция
Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Софья Заболотная (русский язык)
Биляна Иванова (английский язык)

Техническое редактирование
Костадин Голаков
Славе Димитров

Адрес организационного комитета
Университет им. Гоце Делчева – Штип
Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия
Э-почта: filko.conference@gmail.com
Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Violeta Dimova (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Daniela Koceva (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Necati Demir (Turkey)
Zeki Gurel (Turkey)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Rea Lujic (Croatia)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)

Conference secretary

Tatjana Ulanska
Marija Todorova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Sofya Zabolotnaya (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Andonova Albena - FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AT WORK IN A SMALL GROUP.....	17
2. Асимопулос Панайиотис - УМЕНЬШИТЕЛЬНЫЕ СУФФИКСЫ: СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МОРФОСЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ГРЕЧЕСКОМ, РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ	23
3. Vabic – Vjelic Olgica - APPLICATION OF POETRY WORKSHOPS IN KINDERGARTEN	33
4. Басовска Мери, Ивановска Билјана - НАЧИНИ НА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ – МАКЕДОНСКИ	41
5. Белчев Толе, Младеноски Ранко - МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“ НА АНДОНОВСКИ	51
6. Бердникова Ольга - НОВЫЕ РЕАЛИСТЫ» В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	61
7. Бизоев Никола - ВАЛОРИЗАЦИЈА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО ИСТОЧНА МАКЕДОНИЈА	71
8. Бијелиќ Бисера – ИМАГОЛОШКИТЕ СЛИКИ ЗА ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ ВО ДРАМИТЕ НА ДЕЈАН ДУКОВСКИ И ГОРАН СТЕФАНОВСКИ	81
9. Божиновски Александар, Методијески Дејан - ИНФОРМАЦИОНИТЕ СИСТЕМИ ЗА ПРИВАТНО СМЕСТУВАЊЕ КАКО ФАКТОР ЗА КУЛТУРНОТО ЗНАЧЕЊЕ НА ТУРИЗМОТ	93
10. Величковска Родна - КУЛТУРНА СОРАБОТКА МЕЃУ РУСИЈА И МАКЕДОНИЈА ИЗРАЗЕНА ПРЕКУ ЗАПОЗНАВАЊЕ НА КУЛТУРНИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ОБРЕДНО-ПЕЈАЧКИТЕ ЖАНРОВИ	101
11. Веновска-Антевска Снежана - ПРАГМАТСКО-КОГНИТИВНИОТ АСПЕКТ НА ЛЕКСИЧКОСЕМАНТИЧКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА МОДАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	111
12. Власова Марина - ЭЛЕМЕНТЫ СОКРАТИЧЕСКОГО ДИАЛОГА В ФИЛЬМЕ ДЖИМА ДЖАРМУША «КОФЕ И СИГАРЕТЫ»	119
13. Гилова Лидија - ЕВАЛУАЦИЈА НА РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО ВО ПОДРАЧЈЕТО – ПОЛОЖБА НА УЧЕНИЦИТЕ	125
14. Грачева Жанна – МАРКЕМАЛОГИЈА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ АВТОРСТВА ТЕКСТА	135
15. Грујовска Сашка - NOMINA AGENTIS ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	141

16. Ghentulescu Raluca - METAPHORS IN TECHNICAL-SCIENTIFIC TEXTS	147
17. Demir Necati - PETROGLYPHS AS A SOURCE OF URAL-ALTAIC PEOPLE'S LANGUAGE, HISTORY AND CULTURE	155
18. Денкова Јованка - АНИМАЛИЗМОТ КАКО ТЕМА ВО КНИЖЕВНОСТА ЗА ДЕЦА	163
19. Дѳгтева Јрославна - ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД КАК МЕЖДИСЦИПЛИНАРНАЯ ПРОБЛЕМА	171
20. Димова Виолета - РЕЦЕПЦИЈАТА НА РУСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА	179
21. Dimova Mariya, Milcheva Hristina - THE TRAINING OF GERIATRIC SPECIALISTS IN MEDICAL COLLEGE AT TRAKIA UNIVERSITY, STARA ZAGORA, BULGARIA - IMPORTANT TOOL OF SOCIAL POLICY FOR ACHIEVING BETTER QUALITY OF LIFE FOR OLD PEOPLE	185
22. Донев Драган – ПРОБЛЕМИ СО ПРИБЕЛЕЖУВАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПРИ КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ	191
23. Ѓорѓиева Димова Марија – НАРАТИВНИ ХИЈАЗМИ: КНИЖЕВНОСТА КАКО ИСТОРИЈА, ИСТОРИЈАТА КАКО КНИЖЕВНОСТ	199
24. Ѓорѓиевска Ева, Маролова Даринка - КРИЗАТА НА ИСТОРИЈАТА И НА КНИЖЕВНИОТ ЛИК ВО РОМАНОТ „ЧОВЕК БЕЗ СВОЈСТВА“ НА РОБЕРТ МУЗИЛ	209
25. Заболотная Софђа - ИМЯ КАК ХРОНОТОП: О КЛЮЧЕВЫХ ТОЧКАХ ПОНИМАНИЯ ТЕКСТА	217
26. Зайналова Лариса - СОХРАНЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭКСПРЕССИВНОГО СИНТАКСИСА С. ДАЛИ В ПЕРЕВОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ С. ДАЛИ).....	225
27. Зарецкая Виктория - КОНЦЕПТ МЕССИИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ПРОЗЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Д. РУБИНОЙ «ВОТ ИДЕТ МЕССИЯ!»)	231
28. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - PREFIX NEGATION IN ENGLISH, GERMAN, AND MACEDONIAN LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS - ANALYSIS OF EXPLICIT LEXICAL PREFIX NEGATIONS	237
29. Ивановска Билјана, Кусевска Марија, Даскаловска Нина - ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ И МОДАЛНОСТА КАКО НЕГОВА КАРАКТЕРИСТИКА ВО МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	247
30. Ивановска Лела - УЛОГАТА НА СТУДЕНТИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА ЕВАЛВАЦИЈА НА НАСТАВНИОТ КАДАР	255
31. Игнатовска – Димитрова Христина – КУЛТУРНА МЕДИЈАЦИЈА ВО ПРОЦЕСОТ НА АФИРМАЦИЈА НА ЕВРОПСКИОТ, РЕЛИГИСКИ ИДЕНТИТЕТ	263
32. Iliev Krste, Pop-Zarjeva Natalija - THEMATIC AND TEXTUAL COMPARISON OF THE TRAGEDIES HAMLET BY WILLIAM SHAKESPEARE AND ANTIGONE BY SOPHOCLES.....	275

33. Иљина Татьяна - ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЛУЖЕБНЫХ СЛОВ В РУССКИХ И АНГЛИЙСКИХ СЛОЖНОПОДЧИНЕННЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ: ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА	283
34. Iskrev Dimitar - KEY CHARACTERISTICS OF SUCCESSFUL EDUCATIONAL COUNSELING OF SCHOOL'S CLASS.....	291
35. Jakimovska Svetlana - ON TRANSLATION OF CHURCH-SLAVONIC ORTHODOX TERMS IN FRENCH.....	297
36. Jankova Natka, Jovcheska Silvana - THE ART OF BUSINESS ENGLISH	307
37. Јованов Јане - ПЕРСПЕКТИВИ ЗА НОВИ УЧЕБНИЦИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	315
38. Јованов Јане, Ромашевска Катерина - „ИЗГУБЕНАТА ГЕНЕРАЦИЈА“ – „ИЗГУБЕНА“ НИЗ ИСКУСТВАТА И ЗНАЧЕЊЕТО.....	323
39. Јорданов Киро, Чапова Загорка - ВЛИЈАНИЕТО НА СОЦИЈАЛНИТЕ МРЕЖИ ВРЗ НАСТАВАТА И ОДНОСОТ НАСТАВНИК – УЧЕНИК.....	333
40. Јосимовска Верица - КНИЖЕВНОСТА КАКО СВЕДОК НА ИСТОРИЈАТА	345
41. Југрева Марија - ДИСТОПИСКА ЛИТЕРАТУРА – ПРЕДВЕСНИК НА ИДНИНАТА ИЛИ САМО ТРЕНД ВО МОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА.....	351
42. Караниколова-Чочоровска Луси - ЖЕНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ И МЕНТАЛИТЕТ НА ЕДНА РУСКА И ЕДНА МАКЕДОНСКА АНА (ИЛИ: ЗА РОДОВАТА „ДРУГОСТ“ НА ТОЛСТОЕВАТА „АНА КАРЕНИНА“ И НА „АНА“ НА ЈОВАН КОТЕСКИ).....	357
43. Касаповска-Чадловска Милена - КОНСТРУКЦИИ СО АТРИБУТИВНИ ГЛАГОЛИ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	365
44. Кеџан Ана - WAS CATHERINE EARNSHAW A VAMPIRE? A REVISITING OF WUTHERING HEIGHTS.....	377
45. Китанов Блаже, Китанова Ирена – ТАЈНАТА НА РУЖАТА ВО МАЛИОТ ПРИНЦ НА ЕГЗИПЕРИ.....	385
46. Китанова Ирена, Петрова Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ЧИТАЊЕТО И РАБОТАТА СО ТЕКСТ ВО ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА.....	393
47. Ковалев Геннадий - К ВОПРОСУ ОБ АВТОБИОГРАФИЗМЕ В РОМАНЕ А.С.ПУШКИНА «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН».....	401
48. Кожинкова Весна - КОСМОПОЛИТИЗМОТ ВО ТВОРЕШТВОТО НА КОЛБЕ И ЛАФАЗАНОВСКИ.....	409
49. Коробов-Латынцев Андрей - «СМЕРТЬ УНИВЕРСИТЕТА» РЕКОНСТРУКЦИЈА ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ ФРИДРИХА НИЦШЕ (ПО РАБОТЕ «ЛЕКЦИИ О БУДУЩНОСТИ УНИВЕРСИТЕТА»).....	417
50. Коцева Весна, Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПРЕГЛЕД НА КРИТИЧКИТЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА КРЕШЕНОВИОТ МОДЕЛ НА УСВОЈУВАЊЕ/УЧЕЊЕ НА НЕМАЈЧИН ЈАЗИК.....	423
51. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - КУЛТУРА, ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ИДЕНТИТЕТ	431

52. Krsteva Marija - BIOGRAPHICAL FICTIONS ABOUT THE GREAT AMERICAN AUTHORS F. SCOTT FITZGERALD AND ERNEST HEMINGWAY	439
53. Кузмановска Драгана, Шекеринова Емилија - ИНФОРМАЦИСКИ И КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СОВРЕМЕНАТА НАСТАВА ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	449
54. Kurteshi Voglushe, Gulevska Valentina - COMPARATIVE MONITORING OF BEHAVIOR OF PROBLEMATIC PUPILS IN KOSOVO AND MACEDONIA	457
55. Kyrchanoff Maksym W. - LITERATURIZING MODERNIZATIONS IN PRE- AND POST-MODERN SOCIETIES: DESTRUCTION OF ARCHAICNESS IN CONTEXTS OF INTELLECTUAL OPPOSITIONS OF BARBARISM AND CIVILIZATION CATEGORIES IN HISTORICAL TIME	463
56. Kyuchukova Sylvia - INCLUSION OF CHILDREN RAISED IN INSTITUTIONS TO THE DEVELOPMENTS IN THE SPHERE OF HEALTH BEHAVIOR.....	475
57. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ СМИ	483
58. Леонтиќ Марија - А1 и А2 ЗАЕДНИЧКИ РЕФЕРЕНТНИ РАМНИШТА НА ЗАЕДНИЧКАТА ЕВРОПСКА РЕФЕРЕНТНА РАМКА ЗА ЈАЗИЦИ И НИВНАТА ПРИМЕНА ПРИ ПОДГОТВУВАЊЕ УЧЕБНИЦИ ЗА УЧЕЊЕ ТУРСКИ ЈАЗИК ВО ТУРЦИЈА И ВО МАКЕДОНИЈА	489
59. Мајхошев Андон – ГОВОР НА ОМРАЗА ВО ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МЕДИУМИ ВО РМ. ПРИМЕРИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	501
60. Макаријоска Лилјана, Ѓорѓиоска Жаклина - ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛЕКСИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА МИХАИЛ РЕНЦОВ	509
61. Малинов Зоранчо - ШТИП, „ЧЕТ’РСЕ“ И УНЕСКО - КАКО ДА СЕ ИСКОРИСТИ ВПИШУВАЊЕТО НА ШТИПСКИОТ ОБИЧАЈ НА СВЕТСКАТА РЕПРЕЗЕНТАТИВНА ЛИСТА НА НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	515
62. Мануковска Татјана – ЗИМНИЕ СВЯТКИ В С. ПЕРШИНО И СИНИЕ ЛИПЈАГИ НИЖНЕДЕВИЦКОГО РАЙОНА ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ.....	523
63. Марковиќ Михајло, Новотни Соња - ЗА НЕКОИ СЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ (МИНАТО, СЕГАШНОСТ И ИДНИНА)	533
64. Меркулова Инна - ПАРАМЕТРИЧЕСКИЈ АНАЛИЗ ЛЕКСИКИ МАКЕДОНСКОГО ЈАЗИКА	541
65. Меркулова Ирина, Марјана Розенфелд - ЯЗЫКОВАЯ ИГРА В РОССИЙСКИХ РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ	549
66. Методијески Дејан, Голаков Костадин - ПРЕГЛЕД НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ ТУРИСТИЧКИ ВОДИЧИ	555
67. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела, Петрова-Ѓорѓева Емилија, Китанова Ирена - ПОВРЗАНОСТА МЕЃУ ОБРАЗОВАНИЕТО, ПРАКТИКАТА И ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИТЕ ЦЕЛИ ВО ОПШТЕСТВЕН КОНТЕКСТ	565

68. Мирчева-Бошевска Билјана - МОЖНОСТИ И НАЧИНИ ЗА ПРЕВОД НА ФРАЗЕМИТЕ	573
69. Михайлова Елена, Цзяннань Чжан - КОНЦЕПТ «МУЗЫКА» В ТВОРЧЕСТВЕ С.В. РАХМАНИНОВА В КОНТЕКСТЕ РАЗЛИЧНЫХ ИСКУССТВ	581
70. Михајловиќ Костадиновска Сања – МЕТАФОРИТЕ ЗА ДОН КИХОТ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	591
71. Молчанова Н. - АСТРАЛЬНИЙ КОСМОС КОНСТАНТИНА БАЛЬМОНТА	605
72. Moretti Violeta - LATIN PROVERBS AS A TWO-WAY ROAD OF CULTURAL TRANSFER	615
73. Нацев Трајче, Веселинов Драган - КУЛТУРНАТА ИСТОРИЈА НА ШТИП ВО ПРАИСТОРИЈАТА	623
74. Недјурмагомедов Георгий - СОДЕРЖАНИЕ ТЕОРИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ СТАРШЕКЛАСНИКОВ РЕАЛИЗУЕМЫХ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛАХ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА	631
75. Ниами Емил - ПОЛИТКОРЕКТНОСТА ВО МАКЕДОНСКАТА ЈАЗИЧНА СРЕДИНА	639
76. Никодиновски Звонко - СЕМИОЛОГИЈАТА НА ЖЕНАТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК - ЖЕНАТА ВООПШТО И ФИЗИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖЕНАТА	645
77. Николовска Кристина - ПОЕТСКИОТ БЛЕСОК НА ГЕНАДИЈ АЛГИ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ	655
78. Ничева Весна, Ашкилова Маја, Иванова Адријана - ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ИДЕНТИТЕТ НА НАСТАВНИКОТ – КОМПЕТЕНТЕН НАСТАВНИК НА 21- ВЕК	663
79. Новотни Соња, Марковиќ Михајло - КОНТРАСТИВНОСТ НА ДИЈАХРОНИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ПРИКАЖАН ПРЕКУ СТАРОСЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ	669
80. Орлов Алексей - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПОРТРЕТ РЕВОЛЮЦИИ В КНИГЕ ИВАНА БУНИНА «ОКАЯННЫЕ ДНИ»	681
81. Петрова Снежана – ИНТЕРКУЛТУРНОСТА ВО КОМУНИКАЦИЈАТА (РАЗМИСЛУВАЊА ЗА КУЛТУРНО-ЦИВИЛИЗАЦИСКИТЕ И ОБРАЗОВНИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ)	691
82. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Коцев Митко - ВОСПИТНАТА ФУНКЦИЈА НА УЧИЛИШТЕТО ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	699
83. Петрова-Ѓорѓева Емилија, Мирасчиева Снежана, Китанова Ирена, Коцева Даниела - СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ КАКО ОРГАНИЗАЦИСКИ СИСТЕМ	707
84. Петрова-Џамбазова Снежана – МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ РЕКЛАМНИ ПОРАКИ	713
85. Петровска-Кузманова Катерина - МАКЕДОНСКИТЕ ОБРЕДНИ ПОВОРКИ ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА НИКИТА ИЛИЧ ТОЛСТОЈ	719

86. Popova Ana - THE REPRESENTATION OF ST. NICHOLAS THE WARM-HEARTED PROTECTOR AND ST. SIMEON THE STILYTES IN THE CHURCH OF ST. GEORGE AT POLOŠKO	727
87. Pop-Zarjeva Natalija, Iliev Krste - THE BYRONIC HERO: EMERGENCE, ISSUES OF DEFINITION AND HIS PROGENIES	741
88. Попоска Соња - АКЦЕНТОТ И АКЦЕНТСКИТЕ ЦЕЛОСТИ ВО ЈАЗИКОТ НА МЕДИУМИТЕ	749
89. Правдина Ирина - КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНОВ РОДСТВА В ДИАХРОНИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ).....	759
90. Пресилска Јасмина – ВЛИЈАНИЕТО НА ФРАНЦИЈА И ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО И КУЛТУРАТА ВО БИТОЛА	765
91. Продановска Весна - ВАЖНОСТА И ПРИОДИТЕ ПРИ ПРЕДАВАЊАТА ПО ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК.....	775
92. Пухова Татјана - РАСТИТЕЛЬНЫЕ ОБРАЗЫ В ВОРОНЕЖСКИХ КАЛЕНДАРНЫХ ОБРЯДАХ	785
93. Ramadanski Draginja L. - SOVIET BOOK OF THE DEAD	797
94. Ряполов Сергей - ВВЕДЕНИЕ В ФИЛОСОФИЮ» ВАСИЛИЯ НИКОЛАЕВИЧА КАРПОВА И ФОРМИРОВАНИЕ ОРИГИНАЛЬНОЙ РУССКОЙ ФИЛОСОФСКОЙ ТРАДИЦИИ	805
95. Сандева Васка, Деспот Катерина - АРХИТЕКТОНСКИ ЗАВЕСИ ВО ПРОСТОР ПРИЧИНА ЗА ДРАМАТИЧНОСТ ВО ПРОСТОР.....	817
96. Сидорук Екатерина - «МАССОВЫЙ» ЧЕЛОВЕК В КОНТЕКСТЕ РОЕВОЙ ЖИЗНИ (НА ПРИМЕРЕ ПОВЕСТИ «ГОЛУБОЕ И КРАСНОЕ», РАССКАЗА «КЛЮЧАРЕВ И АЛИМУШКИН»)	825
97. Симионска Магдалена - МОРФОСИНТАКСАТА И МЕСТОПОЛОЖБАТА НА ПРИЛОШКИТЕ ОПРЕДЕЛБИ ЗА НАЧИН ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	829
98. Симоска Силвана – ГЕРМАНСКО-МАКЕДОНСКИ ЗАЕМКИ И/ИЛИ ЛАЖНИ ПАРОВИ.....	839
99. Sîrbu Otilia - BETWEEN SACRED AND PROFANE.....	857
100. Smilkova Viktorija - INTER-LINGUSTIC ANALYSYS OF APOLOGIES IN MACEDONIAN AND ENGLISH	863
101. Ставрева Веселиновска Снежна, Кирова Снежана - КОРЕЛАЦИЈА И ИНТЕГРАЦИЈА НА НАСТАВНИТЕ СОДРЖИНИ СО ЕКОЛОШКА ТЕМАТИКА НА ЧАСОВИТЕ ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	877
102. Стојанов Трајче - ДОСТОЕВСКИ КАКО ЛИТЕРАЛИЗАЦИЈА НА ФИЛОСОФИЈАТА НА СОЛОВЈОВ	887

103. Стојаноска Иванова Татјана, Анастасовски Иван, Томевска Илиевска Елизабета - ИНТЕРКУЛТУРНИОТ ДИЈАЛОГ И СПОРТОТ	899
104. Сулејмани Умит, Челик Махмут - МЕТОДИ И ТЕХНИКИ НА ЧАСОВИТЕ ПО ТУРСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ СПОРЕД ПРОЦЕСИТЕ НА КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ	905
105. Тамкина Вера - МУЗЕЙНОЕ ЕКСПОНИРОВАНИЕ КАК ХУДОЖЕСТВЕННА ПРАКТИКА НА СОВРЕМЕННОМ ЕТАПЕ.....	915
106. Танеска Александра П., Здравковска-Адамова Благојка - ИСКАЖУВАЊЕ МИНАТОСТ СО СУМ И ИМАМ-КОНСТРУКЦИИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК СО ОСВРТ НА НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК.....	923
107. Тантуровска Лидија - „МАША И МЕДВЕДЪ“ НА МАКЕДОНСКИ	933
108. Тасевска Марица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ГЕРМАНСКИТЕ ЈАЗИЧНИ ВАРИЕТИТЕ ВО АВСТРИЈА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ Ј АЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК „SCHRITTE INTERNATIONAL”.....	943
109. Тернова Татјана - ИСТОРИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЈА А. МАРИЕНГОФА В РОМАНЕ «ЕКАТЕРИНА»	951
110. Тефова Маја Ѓ. - ВОСПИТНО-ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС / НАСТАВАТА ДЕНЕС	959
111. That Thanh-Vân Ton – LA COMMUNE DE PARIS: UNE PAGE D’HISTOIRE MÉCONNUE, DÉFORMÉE VOIRE OUBILÉE.....	971
112. Тихонова Ольга - ОСНОВЫ ТИПОЛОГИИ И ЭВОЛЮЦИЈА РОМАНТИЧЕСКОГО ГЕРОЯ В ЛИТЕРАТУРЕ XIX ВЕКА	979
113. Тодорова Марија, Коцева Весна - ШПАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	989
114. Тоевски Свето - ЗНАЧЕЊЕТО НА СОВРЕМЕНИТЕ ПЕДАГОШКИ ТЕОРИИ И НА ЕФЕКТИВНАТА ИНТЕРАКТИВНА НАСТАВА - ПОГЛЕД НА ПРАКСАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТИ И НА ЈАЗИЧНИОТ ОДДЕЛ НА МИТ ИНСТИТУТОТ	997
115. Трајкова Мира - АКЦИОНА ПЕРСПЕКТИВА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ЗА НАСТАВАТА ПО ФРАНЦУСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК: AGENDA И VITET	1017
116. Уланска Татјана, Кузмановска Драгана, Кирова Снежана - СЕМАНТИЧКА СПОРЕДБА НА ТЕРМИНОЛОГИЈАТА НА СРОДСТВО ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ СО МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК	1029
117. Фролова Анна - ЯЗЫК КЛАССИКИ И ЯЗЫК СОВРЕМЕННОСТИ В ПЬЕСАХ-РЕМЕЙКАХ С. КУЗНЕЦОВА И О. БОГАЕВА «НЕТ ПОВЕСТИ ПЕЧАЛЬНЕЕ НА СВЕТЕ...» И С. ЖАТИНА «РОМЕО И ДЖУЛЬЕТТА: ВОРОНЕЖСКИЕ СТРАДАНИЯ».....	1035
118. Холина Дарья - ЭКСПРЕССИВНЫЙ СИНТАКСИС В ПОЭЗИИ У.Б. ЙЕЙТСА.....	1043

119. Хохонин Дмитрий - МЕТАФОРИЧЕСКОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАИМЕНОВАНИЙ ЛИЦ, СВЯЗАННЫХ С МУЗЫКАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ И ПРОФЕССИЕЙ	1053
120. Христовска Соња – ЈАЗИКОТ ВО МОИТЕ СОНОВИ И СОНОВИТЕ НА МОИТЕ БЛИСКИ	1063
121. Цветановски Гоце - МАКЕДОНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА НЕКОИ РУСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ	1071
122. Цубалевска Мери - АСПЕКТИ НА ПРОУЧУВАЊЕ НА СТАРΟΣЛОВЕНСКАТА ЛЕКСИКА	1079
123. Челик Махмут, Сулејмани Умит - КРИТИЧКИ ОСВРТ КОН ЗБИРКАТА РАСКАЗИ „СЕДМОГЛАВИОТ ЏИН“ НА МУСТАФА КАРАХАСАН	1089
124. Чернобаева Алла - ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ГРЕХЕ И О ВОЗМЕЗДИИ В ВОРОНЕЖСКИХ ДУХОВНЫХ СТИХАХ	1097
125. Чуносова Ирина - РАЗВИТИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	1103
126. Швецова Ольга - ЯЗЫКОВОЙ ОБРАЗ АНТИУЧЁНОГО (НА МАТЕРИАЛЕ ПОВЕСТИ И. ГРЕКОВОЙ «КАФЕДРА»).....	1109
127. Шутаров Васко - ДИНАМИЗИРАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ДИПЛОМАТИЈА ВО РУСКО-МАКЕДОНСКИТЕ ОДНОСИ, НАЈНОВИ ПОКАЗАТЕЛИ.....	1117

УДК: 821.161.1-31:821.163.3-31.091
821.163.3-31:821.161.1-31.091**МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ
РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“
НА АНДОНОВСКИ****Проф. д-р Толе Белчев
Проф. д-р Ранко Младеноски
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет**

Апстракт: Трудот претставува компаративна студија во која се истражуваат металитературните наративни постапки во два романи од две различни епохи и две различни култури – „Театарски роман“ на рускиот автор Михаил Афанасиевич Булгаков од 1937 година и „Вештица“ на македонскиот автор Венко Андоновски од 2006 година. При споредбената анализа на двата романи особено внимание се обрнува на идентичните, односно на еквивалентните металитературни сегменти во двете нарации. Имено, металитературни сегменти се оние делови од нарацијата во кои се зборува за особините на книжевно-теорискиот метајазик или, поинаку кажано, тоа се раскажувачки фрагменти во кои литературата говори за карактеристиките на самата литература (структурата на книжевното дело, неговата естетска, односно уметничка вредност и слично). Станува збор, всушност, за една типична постмодернистичка постапка што се среќава во двата романи што се анализираат во овој труд. Во воведниот дел на трудот се нуди една кратка елаборација на терминот *металитература*, додека во главниот дел се врши конкретна анализа на апликативниот материјал (двата споменати романи) од аспект на сличностите, но и на разликите во примената на металитературната наративна стратегија. Во заклучокот се нагласува дека резултатите од анализите на двете книжевни дела покажуваат оти и покрај дистанцата (временска, просторна и културна), сепак, двата романи („Театарски роман“ на Булгаков и „Вештица“ на Андоновски) поседуваат идентични металитературни сегменти што, пак, од своја страна ја потврдува тезата за раскажувањето како универзална категорија.

Клучни зборови: *металитература, нарација, роман, Булгаков, Андоновски.*

1. Вовед

Практикувањето на компаративниот метод во истражувањата на спецификите на книжевно-уметничкото творештво многу често е придружено со ризикот да се донесат паушални, та според тоа и сосема погрешни заклучоци за божемни влијанија на еден автор од една епоха врз друг автор од некоја друга епоха без да се приложат притоа издржани аргументи за таквата (хипо)теза. Свесни за опасноста од таквата компаративистичка замка ние нема да зборуваме тука за влијанија, ами за она што Конески мудро го детерминираше како совпаѓања, односно како пројавување на „аналогни мотиви, слики, поенти“ (Конески, 1987: 164) во различни времиња и во различни простори.

Во таа смисла, анализираме два романи од две различни епохи и од две различни култури – „Театарски роман“ на рускиот писател Михаил Афанасиевич Булгаков од 1937 година и „Вештица“ од македонскиот автор Венко Андоновски од 2006 година. Потрагата по наративните совпаѓања во двата романи ќе се одвива на рамниште на металитературните (метафикциските) сегменти што се составен дел на нивните раскажувачки структури.

2. Префиксот „мета“ во науката за книжевноста

Лингвистичката бинарна опозиција *јазик* – *метајазик*, според претставниците на Виенската и Лавовско-варшавската школа, ја обележува разликата меѓу *јазикот со кој зборуваме* (природен јазик) и *јазикот за кој зборуваме* (метајазик). (Viti, 1997: 225). Аналогно на ваквата лингвистичка пракса, во науката за книжевноста се појави едно мноштво од идентични термини чија основа лежи во терминот *метатекстуалност* кој првично, и во суштина, го означува метајазикот за книжевно-уметничката литература, односно јазикот со кој се зборува за канонските специфики на литературата – јазикот со чија помош се опишуваат (анализираат, интерпретираат, валоризираат) особеностите на книжевно-уметничките дела (книжевната теорија и книжевната критика, на пример). Меѓутоа, како што често се случува со книжевно-теориската терминологија, терминот *метатекстуалност* го проширува своето значење со тоа што „се префрла од зоната на науката во зоната на уметноста“. (Андоновски, 2011: 156). Станува збор, имено, за книжевно-уметнички текстови во кои, во помала или во поголема мера, се зборува за особините (или за кодот) на самата литература. Во таа смисла, продолжува еволуцијата на терминот *метатекстуалност* со неговото расчленување врз основа на специфичните книжевни форми (проза, поезија, драма) па така теоријата на книжевноста се збогатува со термините *метафикција* (*metafiction*), *метапоезија* (*metapoetry*) и *метадрама* (*metadrama*). Може да се зборува тука и за адаптациите на овие термини во различните јазични средини при што настануваа нови форми, како на пример практикувањето на терминот *метанроза* во рускиот јазик како еквивалент на терминот *метафикција*. Во

ваквиот термиолошки контекст, терминот *металитература* се појавува како синоним на терминот *метатекстуалност*.

Терминот *металитература* ретко се среќава во македонските книжевно-теориски, книжевно-историски и книжевно-критички текстови (Коцевски, 1989: 44). Од она што веќе се кажа погоре, станува јасно дека под терминот *металитература* се подведуваат оние сегменти на литературата (односно на книжевно-уметничките дела) во кои се зборува за особините на самата литература (на пример, кога во еден роман се зборува за теоријата на романот или, пак, за уметничката, односно естетската вредност на конкретниот роман). Или, ако терминот *метајазик* го означува јазикот кој говори за структурата на самиот јазик, тогаш терминот *металитература* ќе ја означува уметничката литература која говори за структурата, за својствата на самата литература (самоосознавање, самообмислување на литературата).

Бидејќи ние овде ќе зборуваме за прозни дела, односно за романи, нашата тема може да ја маркираме и со заглавието „метафикциските сегменти во романите 'Театарски роман' од Булгаков и 'Вештица' од Андоновски“. Станува збор, имено, за делови од двата романи кои гравитираат кон онаа општопозната постмодернистичка автореференцијалност на литературата како уметност. Но, и не само постмодернистичка – како што само по себе веќе станува јасно, но и како што ќе се покаже и ќе се докаже подолу во овој труд.

3. „Театарски роман“ и „Вештица“

Своето романескно дело со наслов „Театарски роман“ и со поднаслов „Записите на покојникот“ Михаил Булгаков го пишува во 1936 и 1937 година, а објавено е три децении подоцна, односно во 60-тите години на 20 век. Овој роман на Булгаков за првпат на македонски јазик е приопштен во 2013 година од преведувачот Јане Јованов, а во издание на „Бегемот“ од Скопје. Венко Андоновски, пак, романот „Вештица“ го пишува на почетокот од нашиот век, а го објавува за првпат во 2006 година како издание на „Култура“ од Скопје.

Во наративната структура на двата романи може да се забележат елементи на металитературна (метафикциска) раскажувачка постапка што на специфичен начин ја градат одделно и Булгаков и Андоновски.

3.1. Металитературната нарацијата во „Театарски роман“

Со метанаративни особености на раскажувањето се среќаваме уште во предговорот од романот каде што „авторот“ Булгаков дава „појаснување“ за потеклото на текстот, но и за „вистинскиот“ автор на романот (Сергеј Леонтиевич Максудов) кој истовремено е и наратор и јунак на нарацијата и покојник (Максудов ги праќа записите по пошта пред да се самоубие со желба да бидат објавени). Тоа е една раскажувачка постапка што е честа и во современиот постмодернистички роман (текст добиен од некого или

пронајден некаде, односно проблематизирање на авторството на книжевното дело). Да го илустрираме ова со фрагменти од предговорот:

„Го предупредувам читателот дека немам никаква врска со пишувањето на овие записи и дека истите дојдоа до мене при доста чудни и тажни околности... Јас, кој добро го познавам театарскиот живот во Москва, давам гаранција за тоа дека такви театри и такви луѓе, какви што се опишани во делото на покојникот, никаде нема и никогаш немало... И, на крај, трето и последно: мојата работа над записите се сведе на тоа што јас им дадов име, потоа го уништив епиграфот, кој ми се виде претенциозен, излишен и непријатен. Тој епиграф гласеше: 'секому според неговите дела...'. И, освен тоа, ставив интерпункција таму каде што недостигаше. Стилот на Сергеј Леонтиевич јас не го чепнав, иако, очигледно е дека тој е несмасен. Впрочем, што да се бара од човек кој два дена откако ставил точка на крајот од записите – се фрлил од Верижниот мост со главата удолу“ (Булгаков, 2013: 5-6).

Меѓутоа, со метанарација се исполнети и „записите“ на Максудов кој пишува за пишување и објавување на роман и за пишување на драма (пиеса) и за нејзиното изведување во еден московски театар. Многубројни се деловите од ова дело на Булгаков во кои се зборува токму за постапката на пишување роман како и за неговата уметничка, односно естетска вредност (елементи на книжевна критика во роман). Следниот фрагмент од романот е солидна илустрација за ваквото наше тврдење:

„Романот требаше долго да се дотерува... Сепак, мене ме совлада соблазна, и откако завршив со поправањето на првите шест страници, се вратив меѓу луѓето. Повикав гости. Меѓу нив имаше двајца новинари од Бродарство, работници како мене, нивните жени и двајца писатели...

Првата вечер прочитав речиси една четвртина од мојот роман.

Жените до толку омалаксаа од читањето, што почнав да чувствувам грижа на совест. Но, новинарите и писателите беа цврсти луѓе. Нивните мислења беа братски искрени, доста сурови и, како што сега разбираам – оправдани.

'Јазикот!', извика писателот (тој кој излезе дека е никаквец). 'Јазикот, тоа е најважното! Јазикот не е баш најдобар'.

Тој испи голема чаша вотка, проголта една сардина. Му наточив втора чаша, Ја испи и неа и мезна парче салама.

'Метафора!', извика тој потоа.

'Да', љубезно потврди младиот писател, 'сиромашен е јазикот'...

'Па како да не му биде сиромашен јазикот', викна старецот, 'метафората не е шега, ве молам запаметете го тоа! Без неа сè е голо! Голо! Запаметете го тоа, миличок!'. (Булгаков, 2013: 13-14).

Сите тие многубројни металитературни, односно метанаративни (метафикциски) сегменти во „Театарски роман“ на Булгаков би можеле да ги подведеме под неколку општи книжевно-теориски, книжевно-историски и книжевно-критички детерминации: опис на процесот на творење, на пишување роман; оценување, критика за романот на Максудов, за неговата

уметничка вредност (Булгаков, 2013: 17); конкретни дискусии за стилот – за метафората, на пример (Булгаков, 2013: 35-36) или, пак, за јазичната несоодветност, односно за „синтаксички грешки“ (Булгаков, 2013: 35); наративни импликации за присуство на интертекстуални слоеви во романот на Сергеј Леонтиевич Максудов – „достоевщина“, „го имитирате Толстој“ (Булгаков, 2013: 16/25); ироничен, односно саркастичен дијакхрониски книжевен контекст – Есхил, Софокле и Максудов (Булгаков, 2013: 79); трансформација на романот во пиеса (Булгаков, 2013: 57); опис за создавањето, творењето на театарска пиеса (Булгаков, 2013: 54-55); наративни сегменти со интерпретации за времетраењето на читањето на пиесата во однос на времетраењето на нејзината изведба на сцена (Булгаков, 2013: 83); описи за постапките за креирање, интегрирање на книжевни ликови, т.е. за односот *автор – ликови* (Булгаков, 2013: 138); во една општа смисла, на многу места во „Театарски роман“ се зборува („се раскажува“) за улогата на цензурата во книжевното творештво; книжевно-театарска цензура – сугестии од театарските раководители за коригирање на текстот на пиесата на Максудов (Булгаков, 2013: 128-129), како и негативни оценки за естетската вредност на таа пиеса (Булгаков, 2013: 134-135) итн.

Од приложената аргументација јасно е веќе дека книжевното дело „Театарски роман“ на Михаил Булгаков не само што избилува со металитературни специфики туку тоа е и неговата главна тема и идеја.

3.2. *Метанарацијата во „Вештица“ од Андоновски*

Овој роман на Венко Андоновски има една сложена наративна структура во која се преплетуваат неколку приказни, односно повеќе раскажувачки *текови (низи)*, кажано со терминологијата на Владимир Пропп (Пропп, 2009: 83). Во еден од тие мултиплицирани наративни текови и сконструирана е комуникација на релација *автор (наратор) – имплицитен читател* и токму таму, во тие раскажувачки сегменти, се вметнати металитературните, односно метафикциските слоеви од романот како, на пример, во следниот фрагмент:

„Освен тоа, работејќи на докторската, налетав на една студија на Мукаржовски за дијалогот: таму типот, а тој не е било кој, внимавај, вели дека ти не постоиш! Така убаво: не постоиш надвор од мене, ти си јас. Да, да. Вели дека имплицитниот читател всушност постои во главата на писателот. Добро, не вели баш така, со тие термини, така велат првин Вејн Бут, а потем Џералд Принс и Симор Четмен, ама јас го читам меѓу редови типот! Да, токму така: оној кому јас му се обраќам, оној посакуваниот, оној кого сакам да го заведам, тоа си ти, ама ти си во мене, јас те замислувам каков си и затоа и ти се обраќам соодветно на таа замисла. И внимавај: не постои монолог, вели типот имплицитно, оти дури и кога јас самиот себеси си зборувам, еден е тој ’јас‘ кој говори, а друг е тој ’јас‘ кој ме слуша во мене самиот. Според тоа, и монологот е дијалог: Така што, ти не си ти, ти си еден вид ти-јас. Ете така: тоа што си го напишал/а ти, тоа е опфатено од моето јас, што значи јас сум го напишал преку тебе“. (Андоновски, 2006: 97-98).

Во ваквите метафикциски делови од романот Андоновски често се навраќа кон истражувањата во наратологијата (семиотиката на прозата) како научна поддисциплина во теоријата на книжевноста при што нив ги коментира на еден мошне симплифициран начин, како што може да се забележи и од наведениот цитат. Доминантна е тука проблематиката поврзана со т.н. комуникациски канал на нарацијата составен од шест елементи (реален автор – имплицитен автор – наратор – наратор – имплицитен читател – реален читател), а особено внимание се обрнува на сложените односи меѓу реалниот автор, имплицитниот автор, реалниот читател и имплицитниот читател. Тоа е така затоа што во овој роман (како и во неговиот најнов роман со наслов „Керката на Математичарот“) Андоновски го нагласува она општопознато постмодернистичко проблематизирање на авторството. Приложуваме уште еден цитат од романот „Вештица“ како поткрепа за веќе изнесените тези:

„Па барем тоа прашање е решено во наратологијата: секогаш на реалниот автор му диктира имплицитниот читател преку имплицитниот писател! Така функционира литературната публика: на Шекспир му диктирал имплицитниот читател преку имплицитниот автор, му го диктирал она што еден ренесансен човек сакал да види и чуе во тоа време; на Сервантес му диктирал оној читател или читателка желна за авантури, ослободување дулчинеи од страна на храбри витези; на Балзак му диктирал имплицитниот читател од високите општествени слоеви на деветнаесеттиот век... На Кафка? Не знам на Кафка кој му диктирал. Изгледа никој, не го интересирала публиката. Сам си диктирал, што значи му диктирал Господ“.
(Андоновски, 2006: 210).

Меѓутоа, може да се каже дека се многубројни наратолошките коментари (металитературните, односно метафикциските сегменти) што се составен дел на структурата на овој роман на Андоновски и коишто засегаат голем број прашања од книжевната теорија како наука. Да наведеме некои од нив: имплицитен читател како критичар на романот со што се засега прашањето за книжевната критика (Андоновски, 2006: 24); комуникација меѓу авторот и читателот и наратолошка елаборација на термините *реален автор*, *имплицитен автор*, *реален читател*, *имплицитен читател* (Андоновски, 2006: 23-26; 28-29; 85; 97-98; 210; 433); улогата на читателот во конструирањето на значењето на книжевно-уметничкото дело, или како што вели Андоновски – „писателот со крв ја пишува, а читателот со солзи ја допишува приказната“ (Андоновски, 2006: 125; 171); улогата и функцијата на нараторот, особено на омнисцентниот наратор (сезнајниот раскажувач) во романот како книжевен вид (Андоновски, 2006: 39; 276); фокализација, односно гледна точка на нарацијата (Андоновски, 2006: 39; 290); уметничката (естетската) вредност на љубовниот роман, како и односот меѓу романтизмот и постмодернизмот (Андоновски, 2006: 112); поимањето на иронијата како книжевно-теориски термин (Андоновски,

2006: 140); значењето на семиологијата во конструирањето, но и во интерпретирањето на книжевните дела при што се наведуваат значајни личности што работеле на полето на семиологијата како што се Пирс, Морис, Гиро, Еко и Кристева (Андоновски, 2006: 171); фикционалноста на литературата, односно прашањето за книжевно-уметничките дела како референцијална илузија (Андоновски, 2006: 214); категориите веројатност и веродостојност, односно елементарната логика на нарацијата (Андоновски, 2006: 277); интертекстуалност (Андоновски, 2006: 306); елипсата како раскажувачка техника (Андоновски, 2006: 307); синегдохата како стилска фигура (Андоновски, 2006: 311); современиот роман како ребус (Андоновски, 2006: 321); насилството како една од особеностите на сказните (Андоновски, 2006: 394) итн.

Станува јасно дека во „Вештица“ е вградена метафикска нарација која на ова книжевно дело му дава постмодернистички белег, но и која има своја функција и улога во комплексноста на раскажувањето – да ги надополни и да ги расветли дејствата и описите во преостанатите нарративни текови (низи) на романот.

4. Идентични металитературни сегменти во двата романи

И покрај временската и просторната дистанца на појавувањето на двата романи за кои зборуваме, и покрај сосема различните нарративни стратегии во нивното оформување, сепак може да се пронајдат сличности во однос на присуството во нив на металитература. Ги прикажуваме нив во еден прегледен вид во следната табела.

„ТЕАТАРСКИ РОМАН“ (БУЛГАКОВ)	„ВЕШТИЦА“ (АНДОНОВСКИ)
Комуникација <i>автор – читател</i> (во „Предговор“)	Комуникација <i>автор – имплицитен читател</i>
Проблематизирање на авторството (Максудов)	Проблематизирање на авторството (автор/ наратор/ читател)
Естетска вредност на романот и на пиесата (оценување, критика)	Уметничка (естетска) вредност на романот (книжевна критика)
За метафората (стилски фигури)	За синегдохата (стилски фигури)
Импликации за интертекстуалност во романот	Интертекстуалност (теориски аспекти)
Опис за создавањето/ творењето на театарска пиеса	Дискусии за макотрпноста во создавањето на романот
Односот <i>автор – ликови</i>	Односот <i>реален автор – имплицитен читател – наратор – ликови</i>
Описи за постапките за креирање на книжевни ликови	Наративни дискусии за судбината на книжевните ликови во романот

Табела 1

Идентични металитературни (метафиксиски) сегменти во „Театарски роман“ на Булгаков и во „Вештица“ на Андоновски

Од табелата може да се види дека и во двата романи е забележлива романескната игра на комуникација меѓу авторот и читателот. И во двата романи го имаме проблематизирањето на авторството на книжевното дело, како и искажани ставови за естетската вредност на тие две книжевни дела. И во двата романи се присутни нарации за стилските фигури, за интертекстуалноста, за техниките за интегрирање на ликовите итн. Сето тоа значи дека и во двата романи се среќаваме со самообмислување, самопромислување (автореференцијалност) на литературата, а тоа, како што се кажа погоре, спаѓа во ресорот на метафикцијата, односно на металитературата.

5. Заклучок

Металитературата ја детерминираме како литература во која се зборува за особините на самата литература. Со помош на извршените анализи и интерпретации на двата романи („Театарски роман“ на Михаил Булгаков и „Вештица“ на Венко Андоновски) беа маркирани поголем број металитературни (метафикциски) наративни слоеви во нив при што ги посочивме еквивалентните метафикциски постапки како што се хипотетично-имагинативна комуникација меѓу авторот и читателот, детронизација на авторот, книжевно-критички судови за уметничката (естетската) вредност на делото, книжевно-теориски импликации и експликации за интертекстуалноста, наративни елаборации за стилските фигури итн.

Се разбира, во двата романи се обработуваат различни теми и мотиви во сосема различни времиња и простори и тие припаѓаат кон различни книжевно-уметнички епохи. Меѓутоа, посочените идентични метафикциски наративи во рускиот „Театарски роман“ на Булгаков и во македонскиот роман „Вештица“ на Андоновски говорат за една суштинска особеност на литературата, но и на сета уметност, а тоа е универзалниот карактер на раскажувањата произлезени од човековата духовна дејност. Тој универзален дух на нарациите ги поврзува различните култури, а во конкретниов случај воспоставува врска меѓу рускиот и македонскиот културен идентитет.

Библиографија

1. Андоновски, Венко (2006). *Вештица*. Скопје: Култура.
2. Андоновски, Венко (2011). *Обдукација/абдукација на теоријата. Том I: Жива семиотика*. Скопје: Галикул.
3. Biti, Vladimir (1997). *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Булгаков, Михаил Афанасиевич (2013). *Театарски роман*. Превод од руски јазик Јане Јованов. Скопје: Бегемот.
5. Конески, Блаже (1987). *Ликови и теми*. Скопје: Македонска книга.

6. Коцевски, Данило (1989). *Поетиката на постмодернизмот: читања, фрагменти, тела*. Скопје: Култура.
7. Проп, Владимир (2009). *Морфологија на сказната*. Превод од руски јазик Тронда Пејовиќ. Скопје: Македонска реч.